

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Pandbelening

Ruijs, W.

Citation

Ruijs, W. (2023, June 28). *Pandbelening. Meijers-reeks*. Boom juridisch. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3627869>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3627869>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Pandbelening

Pandbelening

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van rector magnificus prof.dr.ir. H. Bijl,
volgens besluit van het college voor promoties
te verdedigen op woensdag 28 juni 2023
klokke 16.15 uur

door

Willem Ruijs

geboren te Rotterdam

in 1955

Promotoren: Prof. mr. W.A.K. Rank
Prof. mr. W.H. van Boom (Radboud Universiteit
Nijmegen)

Promotiecommissie: Prof. mr. drs. J.W.A. Biemans (Universiteit Utrecht)
Prof. mr. E. Koops
Dr. V. Tweehuysen (Radboud Universiteit Nijmegen)
Dr. J.A. van der Weide

Opmaak: AlphaZet prepress, Bodegraven

© 2023 W. Ruijs | Boom juridisch

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Voor zover het maken van reprografische vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6212-819-4
ISBN 978-94-0011-288-9 (e-book)
NUR 822

www.boomjuridisch.nl

Inhoudsopgave

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

XIII

1	INLEIDING	1
1.1	Introductie van het onderwerp	1
1.2	Aanleiding voor het onderzoek	2
1.3	Plan van behandeling	5
1.4	Methode en rechtsvergelijking	7
1.5	Gebruik van begrippen	8
2	PANDBELENING IN NEDERLAND VOORAFGAAND AAN DE PANDHUISWET 1910	11
2.1	Pandbelening in de landsheerlijke tijd	11
2.1.1	Middeleeuwen	11
2.1.2	De Habsburgse vorsten: Karel V en Philips II	16
2.2	Pandbelening tijdens de Republiek	18
2.3	Pandbelening in de Bataafs-Franse tijd: 1795-1813	27
2.3.1	De Bataafse Republiek: 1795-1805	27
2.3.2	De regering van raadspensionaris Schimmelpenninck en het Koninkrijk Holland: 1805-1810	29
2.3.3	Het Franse bewind: 1810-1813	30
2.4	Pandbelening in de 19e en 20e eeuw tot de invoering van de Pandhuiswet 1910: 1813-1910	31
2.4.1	Voortzetting van het Franse beleid tot 1826	31
2.4.2	Het Koninklijk Besluit van 31 oktober 1826	32
2.4.3	Wet van 16 Pluviôse an XII en artikel 411 Strafrecht	34
2.4.4	Drie wetsontwerpen voor een regeling der Banken van Leening	36
2.4.5	Artikel 545 van het ontwerp van de Staatscommissie voor de zamenstelling van een wetboek van strafrecht (Commissie-De Wal)	40
2.4.6	Huizen van verkoop met het recht van wederinkoop	42
3	PANDHUISWET 1910	45
3.1	Parlementaire geschiedenis	45
3.2	Wettelijke regeling	47
3.2.1	Reikwijdte	47
3.2.2	Gemeentelijke en particuliere banken van lening	48
3.2.3	Gehanteerde begrippen	49
3.2.4	Wettelijk kader	49

3.2.5	Bepalingen met betrekking tot het pandbelenings- bedrijf	51
3.2.6	Bepalingen ter bescherming pandbelener	52
3.2.7	Gestolen en verloren zaken	54
3.2.8	Handhaving	57
3.3	Werking van de Pandhuiswet 1910	58
3.3.1	Gemeentelijke banken van lening	58
3.3.2	Particuliere banken van lening	60
3.3.3	Effectiviteit Pandhuiswet 1910	61
3.3.4	SER-advies over de Pandhuiswet 1910	62
4	TITEL 7.2D BW	65
4.1	Inleiding	65
4.2	Onderzoek naar de markt voor pandbelening	65
4.3	Pandbelening in Titel 2D van Boek 7 BW	69
4.4	Reikwijdte	71
4.4.1	Omschrijving van de overeenkomst van pandbelening	71
4.4.2	Twee types pandbelening	72
4.4.3	Verdere elementen van de omschrijving van de overeenkomst van pandbelening	73
4.4.4	Overeenkomst van pandbelening naar Duits recht: Pfandleihvertrag	75
4.4.5	Uitleg en kwalificatie van de overeenkomst van pandbelening	77
4.5	Gehanteerde begrippen	82
4.6	Wettelijk kader	85
4.7	Consumentenbescherming	89
4.7.1	Tweeledige doelstelling van Titel 7.2D BW	89
4.7.2	Precontractuele informatieverplichtingen	91
4.7.3	Vormvereisten	92
4.7.4	Inhoud van de overeenkomst van pandbelening	93
4.7.5	Beleentermijn	96
4.7.6	Pandbeleningsvergoeding	99
4.7.7	Bevindingen met betrekking tot de consumentenbescherming in Titel 7.2D BW	103
4.8	Geen verplichting om de meeropbrengst af te dragen	105
4.9	Geen aansprakelijkheid voor verlies bij verkoop	112
4.10	Beëindiging van de overeenkomst van pandbelening	113
4.11	Gestolen zaken	114
4.11.1	Strafrechtelijk regime	114
4.11.2	Gevolgen van beschikkingsonbevoegdheid van de pandbelener	116
4.12	Toezicht en handhaving	117
4.12.1	Toezicht door de ACM	117
4.12.2	Handhaving via het bestuursrecht	118
4.12.3	Besluiten van de ACM	120
4.12.4	Privaatrechtelijke handhaving	122

5	AARD VAN DE OVEREENKOMST VAN PANDBELENING	125
5.1	Hoofddregel: verhaal op alle goederen van de schuldenaar	125
5.1.1	Pandbelening uitzondering op de hoofddregel	125
5.1.2	De rechtsverhouding tussen schuldenaar en schuldeiser	125
5.1.3	Beperkte verhaalsaansprakelijkheid in Duitsland	128
5.1.4	Wettelijke uitzonderingen op de hoofddregel	128
5.1.5	Contractuele uitzonderingen op de hoofddregel	131
5.2	Is er een (krediet)schuld van de pandbelener?	133
5.2.1	Vraagstelling	133
5.2.2	Wetsgeschiedenis van Titel 7.2D BW	134
5.2.3	Wettelijke uitzonderingen voor pandbelening in de Wet op het financieel toezicht en Titel 7.2A BW	135
5.2.4	Ontstaat er een schuld bij pandbelening op basis van de Pandhuiswet 1910?	137
5.2.5	Grondrente: heeft de eigenaar een schuld?	139
5.2.6	Pandbelening door vestiging van een pandrecht	141
5.2.6.1	Pandrecht is een afhankelijk recht	141
5.2.6.2	Is het pandrecht bij pandbelening een afhankelijk recht?	142
5.2.6.3	Conclusie	143
5.2.7	Pandbelening door overdracht	144
5.2.7.1	Inleiding	144
5.2.7.2	Pandbelening impliceert kredietverschaffing	147
5.2.7.3	Pandbelening door koop met het recht van terugkoop	148
6	PANDBELENING DOOR VESTIGING VAN EEN PANDRECHT	151
6.1	Inleiding	151
6.2	Het pandrecht dat wordt gevestigd bij pandbelening door vestiging van een pandrecht	152
6.2.1	Essentialia van het pandrecht	152
6.2.1.1	Toepasselijke bepalingen van Titel 3.9 Afd. 1 en 2 BW	152
6.2.1.2	Uitsluiting van toepasselijkheid van bepalingen in Titel 3.9 BW	153
6.2.1.3	De door het pandrecht verzekerde vordering	154
6.2.1.4	Totstandkoming en einde van het pandrecht	155
6.2.2	Pandrecht zonder verhaalsrecht	155
6.2.2.1	Waarom voorziet titel 7.2D BW in een pandrecht zonder verhaalsrecht?	155
6.2.2.2	Is sprake van een pandrecht in de zin van titel 3.9 BW?	157
6.2.2.3	Afwijkende regelingen voor pandrecht. Fzo tot vestiging van een pandrecht	159
6.2.2.4	Is de inbreuk op het systeem van het goederenrecht gerechtvaardigd?	162

6.3	Uitsluiting van het toe-eigeningsverbod	163
6.3.1	Inleiding	163
6.3.2	Achtergrond van het toe-eigeningsverbod	163
6.3.3	Toe-eigening bij de financiële zekerheidsovereenkomst tot vestiging van een pandrecht	165
6.3.4	Ontwikkelingen in Frankrijk en België	166
6.3.5	Toe-eigening bij pandbelening	168
6.3.6	Waarborgen voor bescherming van de pandgever bij toe-eigening	169
6.3.7	Conclusie	171
6.4	Rechtspositie van de pandbelener als pandgever	171
6.4.1	Inleiding	171
6.4.2	De aard van het recht van de pandbelener als pandgever	172
6.4.3	Beschikken over het verpande voorwaardelijke recht door de pandbelener	173
6.5	Rechtspositie van het pandhuis als pandhouder	174
6.5.1	Inleiding	174
6.5.2	Het pandhuis als pandhouder	175
6.5.2.1	Zorgplicht van het pandhuis voor de zaak	175
6.5.2.2	Bescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid van de pandbelener	176
6.5.2.3	Bescherming tegen faillissement van de pandbelener	177
6.5.2.4	Bescherming tegen beslag	178
6.5.3	Beschikken over de zaak door het pandhuis	179
6.5.4	Beschikken over de vordering door het pandhuis	180
6.5.5	Conclusie	181
6.6	Overdracht bij pandbelening door vestiging van een pandrecht	182
6.6.1	Inleiding	182
6.6.2	Overdracht onder opschortende voorwaarde	183
6.6.2.1	Kwalificatie van de overdracht	183
6.6.2.2	Verbintenis onder opschortende voorwaarde	184
6.6.2.3	Vereisten voor overdracht	186
6.6.3	Gevolgen van de overdracht onder opschortende voorwaarde	188
6.6.3.1	Vervulling van de opschortende voorwaarde heeft geen terugwerkende kracht	188
6.6.3.2	Vervulling van de opschortende voorwaarde heeft goederenrechtelijke werking	189
6.6.4	Verklaring van de werking van overdracht onder opschortende voorwaarde	190
6.6.4.1	Inleiding	190
6.6.4.2	Voorwaardelijke verbintenis tot overdracht	190
6.6.4.3	Voorwaardelijke levering	192
6.6.4.4	Voorwaardelijke overdracht	195

6.6.5	Opschortende (zuiver) potestatieve voorwaarde	196
6.7	Rechtspositie van de pandbelener als eigenaar onder ontbindende voorwaarde	198
6.7.1	Inleiding	198
6.7.2	De aard van het recht van de pandbelener	199
6.7.3	Beschikken over het voorwaardelijk eigendomsrecht door de pandbelener	202
6.7.3.1	Inleiding	202
6.7.3.2	Pandbewijs	202
6.7.3.3	Beschikken over het voorwaardelijk recht door de pandbelener	204
6.7.3.4	Rechtsgevolgen van beschikken door de pandbelener	205
6.7.4	Derdenbescherming bij onbevoegd beschikken door de pandbelener	206
6.7.5	Conclusie	207
6.8	Rechtspositie van het pandhuis als verkrijger onder opschortende voorwaarde	209
6.8.1	Inleiding	209
6.8.2	Het pandhuis als eigenaar onder opschortende voorwaarde	210
6.8.2.1	Rechtspositie van de koper onder eigendomsvoorbehoud	210
6.8.2.2	Een voorwaardelijk eigendomsrecht voor het pandhuis?	215
6.8.2.3	Aard van het recht van het pandhuis	216
6.8.2.4	Zorgplicht van het pandhuis voor de zaak	218
6.8.2.5	Bescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid van de pandbelener	219
6.8.2.6	Bescherming tegen faillissement van de pandbelener	223
6.8.2.7	Bescherming tegen beslag	224
6.8.2.8	Heeft het pandhuis een retentierecht?	224
6.8.3	Beschikken over de rechtspositie door het pandhuis	227
6.8.3.1	Overdraagbaarheid	227
6.8.3.2	Levering en verpanding van het voorwaardelijk recht door het pandhuis	229
6.8.3.3	Rechtsgevolgen van beschikken over het voorwaardelijk recht door het pandhuis	230
6.8.3.4	Bevoegd beschikken over de zaak	233
6.8.3.5	Derdenbescherming bij onbevoegd beschikken door het pandhuis	236
6.8.4	Conclusie	239
6.9	Samenloop van de rechtspositie van partijen bij het pandrecht en bij de voorwaardelijke overdracht	241

7	PANDBELENING DOOR OVERDRACHT	243
7.1	Inleiding	243
7.2	Het recht van wederinkoop in het oude BW	244
7.2.1	Constructie	244
7.2.2	Modaliteiten van het recht van wederinkoop	245
7.2.3	Rechtspositie van de verkoper	246
7.2.4	Rechtspositie van de koper	248
7.2.5	Verkoop met het recht van wederinkoop bij pandbelening	248
7.3	Verkoop met het recht van terugkoop bij pandbelening	250
7.3.1	Het recht van wederinkoop is niet teruggekeerd in het BW	250
7.3.2	Verkoop met het recht van wederinkoop herleeft voor pandbelening	251
7.3.3	Constructie van het recht van terugkoop	255
7.4	Overdracht bij pandbelening bedoeld in artikel 7:130 lid 1 onder b BW	256
7.4.1	Inleiding	256
7.4.2	Overdracht onder ontbindende voorwaarde	257
7.4.2.1	Kwalificatie van de overdracht	257
7.4.2.2	Verbintenis tot overdracht onder ontbindende voorwaarde	258
7.4.2.3	Vereisten voor overdracht	260
7.4.3	Gevolgen van de overdracht onder ontbindende voorwaarde	260
7.4.3.1	Vervulling van de ontbindende voorwaarde heeft geen terugwerkende kracht	260
7.4.3.2	Vervulling van de ontbindende voorwaarde heeft goederenrechtelijke werking	261
7.4.4	Verklaring van de werking van de overdracht onder ontbindende voorwaarde	263
7.4.5	Ontbindende (zuiver) potestatieve voorwaarde	267
7.4.6	Algemene bepalingen in het BW voor voorwaardelijke verbintenissen	272
7.4.7	Fiduciaverbod	274
7.4.7.1	Inleiding	274
7.4.7.2	Financiële zekerheidsovereenkomst tot overdracht	275
7.4.7.3	Standpunt van de wetgever	277
7.4.7.4	Aard van de overeenkomst van pandbelening	278
7.5	Rechtspositie van de pandbelener als eigenaar onder opschortende voorwaarde	280
7.5.1	Inleiding	280
7.5.2	De aard van het recht van de pandbelener	281
7.5.2.1	Goederenrechtelijk recht	281
7.5.2.2	Werking van het recht	282
7.5.2.3	Wilsrecht	283

7.5.3	Beschikken over de rechtspositie van de pandbelener	285
7.5.3.1	Inleiding	285
7.5.3.2	Overdraagbaarheid	286
7.5.3.3	Beschikken over het voorwaardelijk recht door de pandbelener	291
7.5.3.4	Rechtsgevolgen van overdracht	291
7.5.3.5	Derdenbescherming bij onbevoegd beschikken	292
7.5.3.6	Contractueel vervreemdingsverbod	293
7.5.4	Conclusie	294
7.6	Rechtspositie van het pandhuis als verkrijger onder ontbindende voorwaarde	295
7.6.1	Inleiding	295
7.6.2	Het pandhuis als eigenaar onder ontbindende voorwaarde	296
7.6.2.1	Zorgplicht van het pandhuis	296
7.6.2.2	Bescherming tegen beschikkingsonbevoegdheid van de pandbelener	297
7.6.2.3	Bescherming tegen faillissement van de pandbelener	298
7.6.2.4	Bescherming tegen beslag op de zaak	298
7.6.3	Beschikken over het voorwaardelijk eigendomsrecht door het pandhuis	299
7.6.3.1	Inleiding	299
7.6.3.2	Overdraagbaarheid	300
7.6.3.3	Beschikken over het voorwaardelijk recht door het pandhuis	301
7.6.3.4	Rechtsgevolgen van beschikken door het pandhuis	302
7.6.3.5	Derdenbescherming bij onbevoegd beschikken door het pandhuis	303
7.6.3.6	Conclusie	305
8	SLOTBESCHOUWING	307
	SUMMARY	325
	VERKORT AANGEHAALDE LITERATUUR	339
	JURISPRUDENTIEREGISTER	355
	WETSARTIKELREGISTER	357
	TREFWOORDENREGISTER	363
	STAATSBLED 2013, 350, WETTEKST VAN TITEL 7.2D BW	365
	BELEENOVEREENKOMST VAN DE AMSTERDAMSE STADSBANK VAN LENING	369
	CURRICULUM VITAE	371

Gebruikte afkortingen

AA	Ars Aequi
ACM	Autoriteit Consument & Markt
A-G	advocaat-generaal
AGB	<i>Allgemeine Geschäftsbedingungen</i>
APF	Algemeen Pensioenfonds
art.	artikel
Az.	<i>Aktenzeichen</i>
BGB	<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>
BGH	<i>Bundesgerichtshof</i>
bijv.	bijvoorbeeld
BW	Burgerlijk Wetboek
CBb	College van Beroep voor het bedrijfsleven
Cc	Code Civil
Diss.	dissertatie
ECLI	European Case Law Identifier
EG	Europese Gemeenschap
e.v.	en volgende
Etc.	et cetera
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
FD	Het Financieele Dagblad
Fw	Faillissementswet
fzo	financiële zekerheidsovereenkomst
GewO	<i>Gewerbeordnung</i>
HR	Hoge Raad der Nederlanden
HvJ	Hof van Justitie
JAR	Jurisprudentie Arbeidsrecht
JIN	Jurisprudentie in Nederland
jo.	juncto
JOR	Jurisprudentie Onderneming & Recht
KB	Koninklijk Besluit
KWG	<i>Gesetz über das Kreditwesen</i>
Mon.	Monografie(ën)
MvA	memorie van antwoord
MvT	memorie van toelichting
MvV	Maandblad voor Vermogensrecht
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJB	Nederlands Juristenblad
nr.	nummer
m. nt.	met noot

NTBR	Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht
OBW	Oud Burgerlijk Wetboek
O&F	Onderneming & Financiering
o.m.	onder meer
ONBW	Overgangswet nieuw Burgerlijk Wetboek
par.	paragraaf
Parl. Gesch.	Parlementaire Geschiedenis
PfandlV	<i>Pfandleiherverordnung</i>
PHW	Pandhuiswet
PW	Pensioenwet
PPI	Premiepensioeninstellingen
Rb.	Rechtbank
RM Themis	Rechtsgeleerd Magazijn Themis
r.o.	rechtsoverweging
Rv	Wetboek van rechtsvordering
RvdW	Rechtspraak van de Week
Rz.	<i>Randziffer</i>
SER	Sociaal Economische Raad
SPV	Special Purpose Vehicle
Sr	Wetboek van strafrecht
Stb.	Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden
TM	Toelichting Meijers
TvI	Tijdschrift voor Insolventierecht
USZ	Uitspraken Sociale Zekerheid
vgl.	vergelijk
Wbr	Wet op belastingen van rechtsverkeer
Wck	Wet op het consumentenkrediet
WvhR	Weekblad van het Recht
Wfd	Wet financiële dienstverlening
Wft	Wet op het financieel toezicht
Whc	Wet handhaving consumentenbescherming
WPNR	Weekblad voor Privaatecht, Notariaat en Registratie
Wwft	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme